

"לבניינה של תורה" – חלק רסט

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה'"

"אחד". המעמיק יותר ימצא בספרים הקדושים² שעל האדם לקבל על עצמו למסור את הנפש, במקרה הצורך, ואם יידרש הרי הוא מוכן אפילו להיכנס לכבשן האש, כפי שכתוב³: "כִּי יֵעָלֶה הַרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם". הוסיף הרב וולבה, שלדעתו משמעות 'קבלת עול מלכות שמיים' היא לתרגם זאת לפרט ממשי וקרוב. למשל, הוא הדגים, לחשוב ולהחליט לקבל על עצמו להגיע לסדר בוקר בזמן וללמוד בחצי שעתו הראשונה ללא הפסקה. קבלת עול מלכות שמיים מעשית היא כאשר אדם אומר לעצמו: "מתוך שאני מקבל על עצמי עול מלכות שמיים אלמד בחצי השעה הראשונה של בסדר בוקר ברציפות. אף אם מאוד ארצה לקום ממקומי אתאמץ ולא אקום, ואפילו אם יודמן איזו עניין חשוב"⁴.

הבנה זו מובילה אותי לשאול מספר שאלות שפעמים רבות מתחבט אני בהן. השאלות הן: האם יודעים אנו מה ה' דורש מעימנו? האם אנו חושבים על כך? האם ביום אחד ניתבע על ביטול תורה? שמא כבר היום אנו נתבעים בשל כך? האם אכן זוכים אנו לקיים את המוטל עלינו בשלמות? האם שאלות אלו כלל עולות בדעתנו? שאלות אלו הן נכונות ביחס לכל אחד ואחד, לא רק לבחור בתחילת דרכו. כל אחד ואחד מאיתנו זכה להיות שרוי בתוך עולם נפלא של תורה, אך חובה עלינו לשאוף שאכן מעשינו יהיו

"בְּאוֹ שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה"
בראשית דברי, ברצוני לנצל את המעמד החשוב בבית-המדרש על מנת להודות ברבים לרבש"ע על הצלתי מקרב קשה. לפני שלושים וחמש שנים, היינו נתונים, אני וחברי, בסערת הקרב בלבנון. בשעה זו, לפני שלושים וחמש שנים, היינו תחת הפגזה ארטילרית עזה, ועם רדת הלילה החל קרב "סולטן יעקוב" המפורסם. בחסדי ה' זכיתי להיות אחד מחיילי אותם שמונת הטנקים שיצאו בשלום מהקרב. על כך מודה אני ברבים לרבש"ע, ומבקש שאזכה להמשיך להודות לו ולקרוא בשמו ולהודיע חסדיו.

"וַיִּקְבְּלוּ כָּלֵם אֶת עַל מַלְכוּתָךְ"

בשבוע שעבר עסקנו בנושא קבלת עול מלכות שמיים. זאת בהקשר לקריאת הגבאי לקרוא יחדיו את הפסוק הראשון של קריאת 'שמע', שבו קבלת עול מלכות שמיים, בהתאם לדברי חז"ל. על ידי כך נזכה לקיים את מצווה זו ביתר שלמות כאשר היא נעשית באופן ציבורי.

ברצוני לשאול מהי משמעות המילים 'קבלת עול מלכות שמיים'?

שמעתי פעם מהרב שלמה וולבה זצ"ל – בעל "עלי שור", שנאמר עליו שהיה גדול מגידי המוסר בדור – דבר נפלא מאד. כאשר נפתח את ביאורי התפילה או את ה"שולחן ערוך"¹ ניווכח כי 'קבלת עול מלכות שמיים' מובנה הוא להמליך את הקב"ה בשמיים ובארץ ובכל ארבע רוחות השמיים, כפי שרומזת המילה

² עי' משנה ברורה, סימן סא, סעיף קטן ג: באריכות – חיי אדם, כלל כא, סעיף יא

³ תהילים, פרק מד, פסוק כג

⁴ עי' עלי שור, חלק ב, עמוד שסב

¹ אורח חיים, סימן סא, סעיף ו

שילך כשלושים דקות ויתחיל להזיע אזי גופו ילך וייבנה כתוצאה מפעילות זו.

אומר בעל ה"תניא"⁶: "וכל שלא הגיע לידי מידה זו להילחם עם גופו מלחמה עצומה כזו, עדיין לא הגיע לבחינת וערך מלחמת היצר הבווער כאש". כל עוד לא הגיע לקרב – עדיין לא פעל שום דבר. "וכן בעניין עסק לימוד התורה ללמוד הרבה יותר מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו על ידי מלחמה עצומה עם גופו, כי הלומד מעט יותר מטבעו הרי זו מלחמה קטנה". זהו יסוד נפלא ברוחניות, המוכר לנו מתורת ההתעמלות. הדבר כל כך משמעותי ונכון. אומר בעל ה"תניא" כי כן הוא בלימוד התורה, וכן הוא בתיקון המידות, וכן הוא בבנייתו הרוחנית של כל אחד ואחד מאיתנו – רק כאשר תהא מלחמה, כאשר הוא עשה קצת מעבר לטבעו – לדוגמא, הוא המשיך מעבר לחצי שעה שהוא מורגל בה עוד כעשר דקות – רק מכאן ואילך נפשו החלה לאזור כוח ושריריו הרוחניים נמתחו. מלחמה זו גורמת לו לשנות את עצמו ולהתקדם. לעומת זאת, הלומד במחצית השעה הראשונה, בהתאם ליכולתו הטבעית, אך מפסיק לאחר מכן – לא נלחם, לא נאבק, וממילא לא נבנה. האדם צומח על ידי התחשלות והתאמצות, בגשמיות ובעיקר ברוחניות.

כאשר אדם מתאמץ ללמוד בריכוז ובהתמדה יותר מכפי יכולתו בזה הוא מתחיל להתקדם בלימוד, זוהי נקודת ההתחלה של בנייתו הרוחנית. כל אחד מאיתנו יודע עד כמה קשה להתחיל מהלך הכרוך במאמץ. הלוא כאשר אדם מתחיל לעסוק בהתעמלות עולים לפניו אינספור תירוצים מדוע לא לעשות כך. אך לאחר שהתחיל במהלך זה והגיע לנקודה שקודם לא חש בה, זוהי נקודה של שמחה וסיפוק עברו. מפני שאדם נבנה בזכות המאמץ, אדם מקבל סיפוק מעמל, כך הוא הטבע שאיתו בראנו רבש"ע.

כאשר ה"מסילת ישרים" עוסק במידת הזריזות הוא אומר: "תראה כי טבע האדם כבד מאד... על

ביתר שלמות. הלוא ייתכן מצב בו אנו רק 'חולפים על פני החיים', אך ללא תוכן עמוק ומשמעותי, ואפילו אם אנו ההולכים בתלם ומגיעים ל'סדר'.

הרב וולבה חידד בפנינו: קבל על עצמך עול מלכות שמיים, החלט שחייך יתנהלו מעתה בהתאם לערכים הגדולים של מלכות שמיים, גמור בלבך שמלכות שמיים לא תחול רק בארבע רוחות השמיים או על המלאכים, לזאת רבש"ע אינו זקוק לנו. רבש"ע מצפה מכל אחד ואחד כפרט, שיקבל עול מלכות שמיים באופן החודר לחיים המעשיים שלו עצמו – בלימוד התורה, במידות ובכל הנדרש ממנו לפי מחשבתו.

"בן אדם, עלה למעלה, עלה"

אכן, חושבים אנו לעצמנו כי הדבר קשה לנו. סבורים אנו כי לא נוכל לעמוד בכך, לא נוכל שלא לקום ממקומנו, כאשר התרגלנו לחיות בפיזור הדעת גדול כל כך.

ברצוני להביא בעניין זה קטע נפלא מבעל ה"תניא" ב"ליקוטי אמרים". כל אחד ואחד מאיתנו נדרש, בצבא או בהמשך חיו, לקיים את בריאות גופו, כדברי הרמב"ם בהלכות דעות⁵. אף יש בינינו בחורים המתעמלים בחדר כושר. בספרים העוסקים בענייני פיתוח בריאות הגוף והשרירים מבואר יסוד גדול. הם טוענים כי גם אם אדם מבצע פעילות ספורטיבית, מכל מקום כל עוד שלא הגיע ל'נקודת המאמץ' שלו, בה שריריו נמתחים מעבר ליכולתם הרגילה, עדיין לא בנה מאומה. רק כאשר אדם חוצה את 'נקודת המאמץ', כאשר הוא עובר את הנקודה המפרידה בין סוג הפעילות שהינו קל עבורו ובין רמת פעילות שעדיין קשה עליו במקצת – בהליכה, בריצה ובכל דבר – בזה הוא מתחיל להתקדם. שריריו נמתחים ומתפתחים רק כאשר הם מתאמצים, ועל ידי כך הם הגוף מקבל את הבריאות שהוא זקוק לה. למשל, לגבי הליכה בריאותית נהוג לומר כי כל עוד אדם לא הלך עשרים או שלושים דקות הוא עדיין לא הועיל לגופו. רק לאחר

⁶ ליקוטי אמרים, פרק ל

⁵ משנה תורה, ספר המדע, הלכות דעות, פרק ד

לנקודת המאמץ אלא פעל לפי טבעו כלל עוד לא התחיל לעבוד עבודה של ממש. הרי את הקומה הטבעית הוא קיבל במתנה!

אומרת לנו הגמרא כי ארבעת הדברים הללו צריכים חיזוק, יש להתאמץ בהם, עלינו להקדיש להם מחשבה כיצד להתקדם בהם. עלינו לבחון את עצמנו: כיצד מקיים אני מצוות לולב? איך אני מתפלל? הדבר נכון גם לגבי 'חיי שעה' – על האדם לבצע את עבודתו בצורה המיטבית, להשתפר ולהתקדם, לא להפוך לרובוט ולבעל פעולה מכאנית. לימדנו בעל ה"תניא" כי על האדם להתמיד במאמץ של בנייה, הבאה מתוך מאמץ. אם לא נקדיש לכך את מחשבתנו ניוותר בזרם הטבעי של חיינו ולא נתקדם ונתעלה. יהודים רבים מתנהלים באופן הטבעי והמכאני – הולכים לבית הכנסת, נוטלים לולב, מנענעים בו, מחזירים אותו, הולכים להתפלל, וחוזר חלילה. אולם מה על הקומה הרוחנית? היכן חי אני באמת? האומנם חי בכנות מול רבש"ע ומול עצמי?

לימדנו חז"ל שבמשך כל החיים עלינו להפנות מחשבה לארבעת הדברים האלו בכל יום ויום. על האדם לשבת לבדו ולחשוב: לשם מה באתי לשייבה? מה ברצוני להשיג? הדבר נוגע לכל פרט ופרט בחיים – לתפילה, לעבודה, לקרבת ה'. צריך לחשוב, וצריך להתאמץ.

”רַק חֶזֶק וְאַמִּץ מְאֹד”

אסיים בהמשך דבריו של ה"מסילת ישרים", המביא את לשון המקרא: "ומקרא מלא הוא¹⁰: 'חֶזֶק וְאַמִּץ מְאֹד לְשֹׁמֵר לְעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עֶבְדִּי'. כך אומר הקב"ה למשרת משה, 'הושע בן נון, שהוא הנבחר להנהיג את העם לאחר הסתלקות האישיות הענקית של משה רבנו. נדמה בנפשנו – אם מישוהו היה ניגש למו"ר הרב נבנצל שליט"א ומדרבן אותו להתחזק קמעא, הרי היינו נבוכים מכך... אף על פי כן הקב"ה מוצא לנכון לחזק את הטבע אל הופכו". דרכו של הטבע להשאיר את האדם כפי שהוא מבלי להשתנות, כפי שלמדנו מדברי

כן לא יחפוץ האדם בטורה ומלאכה" אנשים אינם מעוניינים להתאמץ, בפרט בדורנו שאנו רגילים שהדברים באים יותר בקלות, לפיכך אנשים רוצים להרוויח כסף מבלי לעבוד ומבקשים להתקדם ברוחניות ללא מאמץ. זהו טבע האדם⁷. "ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך, צריך שיתגבר נגד טבעו עצמו ויתגבר ויודרו". אלמלא כן – "שאם הוא מניח עצמו ביד כבודותו" אם ישאיר עצמו כטבעו העצמי, "ודאי הוא שלא יצליח".

”וְהִשְׁבֵּת אֶל לְבָבְךָ”

בהקשר לכך מפנה "מסילת ישרים" לגמרא שכבר הזכרנו אותה פעמים רבות: "וכן מנו חכמים בדברים הצריכים חיזוק, תורה ומעשים טובים". כוונתו היא לגמרא במסכת ברכות האומרת⁸: "תנו רבנן: ארבעה צריכים חיזוק, ואלו הן: תורה ומעשים טובים, תפילה ודרך ארץ". מבאר רש"י כי ביחס לאלו צריך "שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כוחו", על האדם להתחזק כל ימיו בדברים אלו.

הרב זצ"ל מסביר ב"עין איה" דבר נפלא. ארבעת דברים אלו מוכּנים בטבענו האנושי. בטבענו האנושי ישנה נטייה ללמוד תורה, להתפלל, לקיים מצוות וכן לענייני דרך ארץ, היינו להתפרנס. אם כן, מדוע דברים אלו נדרשים לחיזוק? משיב הרב זצ"ל⁹: "בכל זאת, על כל אלה", עם כל זאת שדברים אלו מונחים בטבענו "לא יסמוך שום אדם על הטבע לומר שהוא יעשה את תפקידו לעוררו לדרך ישרה בכל אלו התשוקות שאחריתן היא חיי עולם גם חיי שעה" – מדובר פה הן על "חיי עולם", כתורה וכתפילה, והן על "חיי שעה", שהם "דרך ארץ", כלומר פרנסה. ייתכן שיאמר אדם כי חיינו מתנהלים בדרך הישר – הוא הולך לעבודתו, קונה לולב בעתו, הולך לשייבה ללמוד. כפי הטבע הרגיל של כל יהודי. אולם, האם בכך תם העניין? כל עוד הוא לא הגיע

⁷ עי' פירוש רבנו יונה לאבות, פרק ב, משנה טו: "כי טבע האדם הוא להתעצל, ואין אדם ניצל הימנה, יש מרבה ויש ממעיט".

⁸ ברכות, דף לב, עמוד ב

⁹ עין איה, ברכות, חלק ב, פרק ה, סעיף פ (עמוד 151)

¹⁰ יחושע, פרק א, פסוק ז

הרב זצ"ל ב"עין איה". אולם, לימדנו בעל ה"תניא" ו"שולחן ערוך הרב", שהוא מעמודי התורה בישראל, על החפץ להתקדם – להתאמץ, וכשינהג כן אזי גם יצליח בסייעתא דשמיא.

"חזק וְיִאֱמָץ לְפָדֶךָ"

בחתומת דברינו נשוב לדברי ההודאה שפתחת בהם אודות הקרב שניצלתי בו. כאשר היה עלינו לירות את הפגז הראשון, התחוור לי שלא ניתן לירות אותו, מאחר ומישהו התעצל ולא הכין את הפגז לירי באמצעות הסרת הצלבים¹¹. לתומי אמרתי למפקד שאין ביכולתי לטעון את הפגז מפני שהוא סגור, ובדרך כלל לשם פתיחתו יש צורך במברג. הוא השיב לי בנחרצות: "אם יש ברצונך לחיות אז התאמץ! מצא איזושהי דרך להסיר את המונע ויירה את הפגז!"

חֲזַק וְיִאֱמָץ! – ללא מאמץ לא יתפתח האדם בשום תחום מחייו. אולם יש צורך במחשבה ובשיקול הדעת, יש לשבת לחשוב ולשקול את דרכיו. בסייעתא דשמיא, בדרך שאדם רוצה לילך – בה יוליכנו הקב"ה¹².

¹¹ צלב ברזל השומר על תחתית הפגז שלא ינקר ויתפוצץ שלא בכוונה, חס ושלום.

¹² עי' מכות, דף י, עמוד ב: "מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים - בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו".

